

21 می 2023

داکتر سید عبدالله کاظم

"معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب دریای هلمند"

جنجال میان ایران و افغانستان بر سر حقایق از رود هلمند تازه نیست و سوابق طولانی دارد که با امضای معاهده مورخ 22 حوت 1351ش (13 مارچ 1973م) پس از مذاکرات طولانی بالاخره مقامات رسمی هر دو کشور به تفاهم رسیدند و معضله از نظر حقوقی حل گردید، اما به دلیل رویدادهای مختلف سیاسی، امنیتی و تخنیکی در افغانستان تطبیق مواد معاهده طور لازم عملی شده نتوانست و طی چهار دهه گذشته ایرانی ها بدون رعایت مواد معاهده با دست آزاد از مقادیر بسیار زیاد آب دریای هلمند استفاده کردند.

بعد از آنکه اشرف غنی به ریاست جمهوری افغانستان رسید، کوشید تا با اکمال پروژه بند کمال خان، اب دریای هلمند را برطبق مواد معاهده تنظیم کند. اینکار موجب شد که آقای حسن روحانی رئیس جمهور اسبق ایران در یک کنفرانس بین المللی در باره "گرد و غبار" منعقد تهران بتاريخ 3 جولای 2017 (17 سرطان 1396) از ساخت بندهای متعدد در افغانستان انتقاد کند. او دریابینه خود گفت: «80 درصد منشا گرد و غبار در این کشور منشا خارجی دارد.... نمیتوانیم در برابر آنچه محیط زیست ما را تخریب میکند، بی تفاوت باشیم. احداث سدهای متعدد در افغانستان و بندها از کجکی، کمال خان، سلما و دیگر سدها و بندها در شمال و جنوب افغانستان در استان خراسان ما و سیستان و بلوچستان ما تأثیرگذار است.»

این بیانات روحانی در آنوقت با عکس العمل های گسترده در میان شبکه های اجتماعی افغانستان مواجه شد و مقام های افغانستان نیز مجبور شدند که از حق کشور در ساخت بندها دفاع نمایند. اشرف غنی، رئیس جمهور پیشین افغانستان در سال 2021 زمانی که بند کمال خان را در نیمروز افتتاح می کرد، گفت: «آب را رایگان به کسی نمی دهیم. حاضر هستیم آب را با نفت مبادله کنیم.»

پس از آنکه طالبان در ماه اگست 2021 در افغانستان بقدرت رسیدند و شرایط در کشور تغییر کرد، صدای مقامات ایرانی باردیگر در این روزها در مورد حقایق ایران از آب دریای هلمند بلند گردید، ولی این بار با لهجه تهدید آمیز. ابراهیم رئیسی رئیس جمهور ایران در جریان سفر خود به سیستان و بلوچستان بتاريخ 17 می 2023 درباره حقایق دریای هلمند (ایرانی ها آنرا "هیرمند" می نامند) خطاب به حکومت طالبان گفت: «می خواهم به حاکمان افغانستان عرض کنم که این سخن بنده را مطلب عادی تلقی نکنند، بسیار جدی بگیرند؛ به مسئولین و حاکمان افغانستان اخطار می کنم که حق مردم و منطقه سیستان و بلوچستان را سریعاً بدهند.» او در مورد ادعاهای منتشر شده مبنی بر اینکه سدهای احداث شده بر روی هیرمند آب چندان ندارد یا بخشی از آن رسوبات است، گفت: «اگر کارشناسان ما این مطلب را تایید کردند، بسیار خوب اشکال ندارد، در نبودن آب ما بحثی نداریم، اما اگر آب وجود دارد، این حق مردم سیستان و بلوچستان باید داده شود و ما به هیچ عنوان اجازه نمی دهیم حق مردم ضایع شود. حرف من را جدی بگیرید تا بعداً گلایه نکنید.»

عبدالله لطیف منصور، سرپرست وزارت آب و انرژی طالبان در مصاحبه با بی بی سی با اشاره به اخطار اخیر رئیس جمهور ایران گفت: «در حال حاضر خشکسالی کل منطقه را تحت تأثیر قرار داده است و ما نیز مشکل آب داریم. خود مردم نیمروز آب می خواهند، اما آب وجود ندارد؛ او علاوه کرد که: «ما با معاهده زمان ظاهر شاه در مورد حقایق ایران از آب دریای هلمند متعهد هستیم و آماده میباشیم که برطبق آن کارشناسان ایرانی به افغانستان بیایند و سطح آب را از نزدیک بررسی کنند.»

موافقت طالبان در حل معضله بر مبنای معاهده مورخ 22 حوت 1351ش (13 مارچ 1973م) بین افغانستان و ایران در مورد آب دریای هلمند ایجاب میکند که تا به متن معاهده مذکور مراجعه شود. از آنجا که بسیاری از علاقمندان از متن معاهده کمتر اطلاع دارند، لازم است تا متن مکمل آنرا جهت مزید معلومات در اینجا به نشر بسپارم، البته با ذکر مختصر از چگونگی فراهم آوری زمینه ها برای امضای آن که ذیلاً تقدیم میگردد:

د پانو شمیره: له 1 تر 8

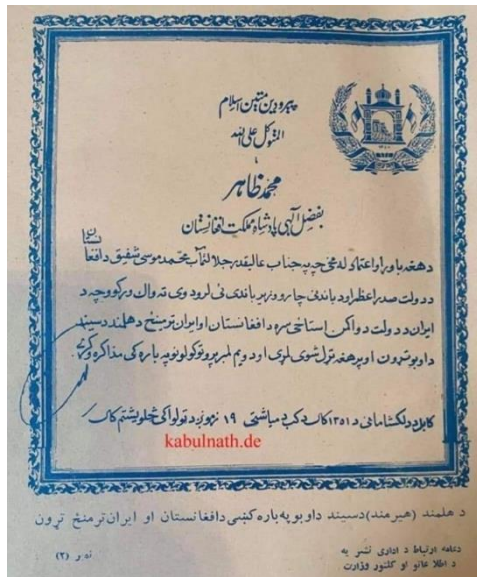
افغان جرمن آنلاين په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

مذاکرات مقدماتی:

مذاکرات طولانی بین هیئت های که از تاریخ هفتم تا بیست و هفتم سنبله 1351ش در کابل ادامه یافت، موجب شد تا فضا برای رسیدن بیک تفاهم امید بخش جهت حل معضله دیرینه بین افغانستان و ایران در مورد تقسیم آب دریای هلمند بیش از هر وقت دیگر مساعد گردد. به تعقیب سفر امیرعباس هویدا نخست وزیر ایران به کابل متقابلاً یک هیئت افغانی به ریاست انجنیر میراکبر رضا بتاریخ 3 دلو 1351 (22 جنوری 1973م) به تهران سفر کرد که شش نفر از اعضای مهم وزارت خارجه و نیز معین وزارت زراعت و آبیاری افغانستان شامل هیئت بودند. ریاست هیئت ایرانی را در تهران مهندس صفی اصفیا نایب نخست وزیر آن کشور بعهده داشت. مذاکرات الی تاریخ 10 دلو 1351 (29 جنوری 1973م) ادامه یافت و در نتیجه هر دو هیئت بر متن معاهده و دو پروتوکل منضمه آن به تفاهم رسیدند.

گزارش کتبی مذاکرات تهران متعاقباً به یک هیئت مشورتی در کابل رویت داده شد و سپس مجلس عالی و وزراء بتاریخ 14 دلو در زمینه اتخاذ تصمیم کرد. بتاریخ 30 دلو 1351 مهندس صفی اصفیا رئیس هیئت ایرانی در مذاکرات تهران به کابل آمد و با محمد موسی شفیق صدراعظم و وزیر خارجه افغانستان با حضور انجنیر میراکبر رضا رئیس عمومی انکشاف وادی هلمند و ارغنداب و داکتر عبدالواحد کریم مدیر عمومی سیاسی وزارت خارجه و نیز جهانگیر تفضلی سفیر ایران در کابل دیدار و روی متن معاهده و پروتوکل های منضمه آن صحبت بعمل آمد.

طی این دیدار قرار شد امیرعباس هویدا نخست وزیر ایران در راس یک هیئت بنا به دعوت محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان به تاریخ 11 حوت 1351 به کابل آید و هیئت های دوطرف معاهده مربوط به موضوع آب رود هلمند را آماده برای امضاء سازند. با استفاده از فرصت نخست وزیر ایران به دیدار اعلیحضرت پادشاه افغانستان رفت و سپس بتاریخ 22 حوت 1351 (12 مارچ 1973م) معاهده مذکور با دوضمیمه آن از طرف صدراعظم افغانستان و نخست وزیر ایران به امضاء رسید و اعلامیه مشترک رسماً انتشار یافت. (برای شرح مزید دیده شود "اسناد و سوابق موضوع آب...، صفحه 56 تا 58)

متن اعلامیه مشترک:

«نظر بدعوت شاغلی محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان، شاغلی امیرعباس هویدا صدراعظم ایران و همراهان ایشان از 21 تا 23 حوت 1351 مطابق 12 تا 14 مارچ 1973 از افغانستان بازدید بعمل آوردند.

صدراعظم ایران در مدت توقف خود در کابل بحضور اعلیحضرت معظم همایونی شرفیاب گردیده تمنیات برادری و دوستی اعلیحضرت همایونی محمد رضا پهلوی را بحضور اعلیحضرت همایونی محمد ظاهرشاه اظهار داشت. اعلیحضرت همایونی با اظهار قدردانی از این تمنیات از صدراعظم ایران خواستار شدند تمنیات برادرانه اعلیحضرت شانرا به اعلیحضرت محمد رضا پهلوی اظهار نماید.

صدراعظم افغانستان و صدراعظم ایران در حالیکه هیئت های هر دو طرف حاضر بودند، در موضوع آب هلمند مذاکرات نهائی بعمل آوردند. بعد از توافق کامل هر دو صدراعظم بتاریخ 22 حوت 1351 معاهده ای در این موضوع توأم با دو پروتوکل امضاء و منعقد کردند. این اسناد پس از طی مراحل قانونی در هر دو کشور معتبر و نافذ خواهد بود. این مذاکرات در محیط بسیار دوستانه که مظهر پیوند های برادری پایدار بین هر دو کشور میباشد، صورت گرفت.

در این مذاکرات از طرف افغانستان ذوات آتی اشتراک داشتند: محمد خان جلالر وزیرمالیه، داکتر عبدالوکیل وزیر زراعت و آبیاری، داکتر عبدالواحد سربانی وزیر پلان، انجنیر میرمحمد اکبر رضا رئیس عمومی انکشاف وادی هلمند،

د پانو شمیره: له 2 تر 8

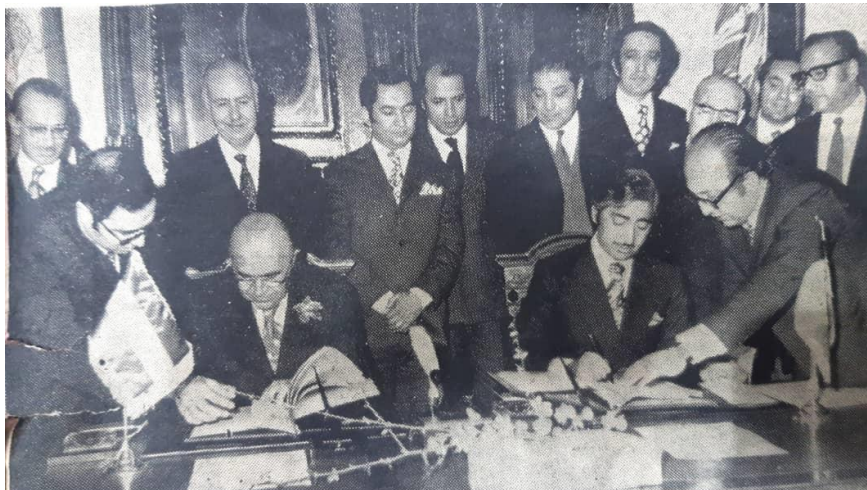
افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

داکتر عبدالحمید طبیبی سفیر کبیر افغانستان در دهلی، داکتر روان فرهادی سابق معین سیاسی وزارت خارجه (سفیر منتخب افغانستان در پاریس)، داکتر عبدالواحد کریم مدیر عمومی سیاسی وزارت امور خارجه، انجنیر جمعه محمد محمدی معین وزارت زراعت و آبیاری، داکتر عبدالفرید رشید معاون مدیریت معاهدات و حقوق وزارت امور خارجه، حبیب الله کرزی سابق معاون مدیریت سیاسی وزارت امور خارجه (سکرتر اول نمایندگی افغانستان در ملل متحد) و محمدیوسف صمد متصدی امور شرق میانه در مدیریت عمومی سیاسی وزارت امور خارجه.

از جانب ایران ذوات آتی در مذاکرات شرکت نمودند: مهندس صفی اصفیا نائب نخست وزیر، جهانگیر تفضلی سفیر کبیر ایران در افغانستان، سفیر کبیر منوچهر فتاش معاون سیاسی وزارت خارجه ایران، سفیر کبیر حسین شهیدزاده رئیس در وزارت خارجه ایران، سفیر کبیر پرویز راجی مشاور صدراعظم ایران، منصور مشکین پوش وزیر مختار مستشار سفارت ایران در کابل، داکتر محمد صفا مدیر عمومی دفتر مخصوص صدراعظم ایران، هوشنگ عامری رئیس دفتر معاون سیاسی وزارت امور خارجه.

صدراعظم ایران از پذیرائی گرم و مهمان نوازی برادرانه ای که از طرف حکومت افغانستان بعمل آمد، مراتب شکران خود را ابراز داشتند. طرفین اظهار یقین نمودند این مسافرت ها در استواری مزید پیوندهای عنعنوی برادری و گسترش مناسبات همسایگی نیک هر دو کشور نقش سودمندی خواهد داشت». (پایان اعلامیه مشترک، برگرفته از: "اسناد و سوابق موضوع آب..."، صفحه 58 تا 60)

محمد موسی شفیق صدراعظم از جانب افغانستان و امیر عباس هویدا نخست وزیر از جانب ایران حین امضای معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران (کابل - مورخ 22 حوت 1351 مطابق 13 مارچ 1973)

اینک متن معاهده و دو ضمیمه آن به حیث اسناد مهم تاریخی ذیلاً تقدیم میگردد که در آن برای شفافیت معانی و مقصد بعضی کلمات که در دری و فارسی بطور متفاوت بکار برده میشوند، در داخل قوسین ذکر شده اند، از جمله هلمند که ایرانی ها آنرا "هیرمند" می نامند.

معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

دولتین افغانستان و ایران با آروزمندی رفع دایمی کلیه اسباب اختلاف در مورد آب رود هلمند (هیرمند) و به ساقیه (بمنظور) حفظ روابط حسنه بین المللی و احساسات ناشی از برادری و همسایگی تصمیم گرفتند معاهده ای را به این منظور منعقد نمایند و نمایندگان ذیصلاح خویش را قرار ذیل تعیین نمودند: از جانب افغانستان محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان و از جانب ایران امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران و هر دو نماینده اعتبارنامه های خویش را به یکدیگر ارائه نمودند و آنرا صحیح و معتبر شناختند و به مواد آتی موافقت نمودند.

ماده اول: درین معاهده اصطلاحات ذیل معانی آتی را دارند:

د پانو شمیره: له 3 تر 8

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

الف -

- ۱۱ د مرغومی - ۱۱ جدی (۱۱ دی) مطابق اول جنوری
 ۱۲ د سلواغی - ۱۲ دلو (۱۲ بهمن) مطابق اول فیروی
 ۱۰ د کب - ۱۰ حوت (۱۰ اسفند) مطابق اول مارچ
 ۱۲ د وری - ۱۲ حمل (۱۲ فروردین) مطابق اول اپریل
 ۱۱ د غویی - ۱۱ ثور (۱۱ اردیبهشت) مطابق اول می
 ۱۱ د غبرگولی - ۱۱ جوزا (۱۱ خرداد) مطابق اول جون
 ۱۰ د چنگاش - ۱۰ سرطان (۱۰ تیر) مطابق اول جولای
 ۱۰ د زمري - ۱۰ اسد (۱۰ مرداد) مطابق اول اگست
 ۱۰ د وژی - ۱۰ سنبله (۱۰ شهریور) مطابق اول سپتمبر
 ۹ د تله - ۹ میزان (۹ مهر) مطابق اول اکتوبر
 ۱۰ د لرم - ۱۰ عقرب (۱۰ آبان) مطابق اول نوامبر
 ۱۰ د لیندی - ۱۰ قوس (۱۰ آذر) مطابق اول دسمبر - می باشد.

در سالهای کبیسه تفاوت یکروز به موجب تقویم هجری شمسی رعایت می شود.

ب - (یک سال آب) مدتی است از اول اکتوبر الی ختم سپتمبر سال مابعد.

ج - یک سال نورمال آب عبارت از سالی است که مجموع جریان آب از اول اکتوبر تاختم سپتمبر سال مابعد در موضع دستگاه آب شناسی دهرآود بر رود هلمند (هیرمند) بالا تر از مدخل بند کجکی چهارملیون و پنجمصد ونود هزار (۴۵۹۰۰۰۰) ایکرفیت (۵۶۶۱۷۱۵) پنج ملیون ششصدوشصت و یکهزار هفتصد و پانزده مترمکعب اندازه گیری ومحاسبه شده است. مقادیر ماهانه سال نورمال در پرتوکول شماره یک منضمه این معاهده ذکر گردیده است.

د - دستگاه آب شناسی دهرآود محضاً بحیث (صرفاً بعنوان) شاخص محاسبه جریان - به این منظور که آیا جریان یک سال نورمال را تشکیل می دهد یا نی (یا نمی دهد) شناخته شده است.

ماده دوم: مجموع مقدار آبیکه از رود هلمند(هیرمند) در سال نورمال آب ویا سال مافوق نورمال آب از طرف افغانستان به ایران تحویل داده می شود منحصر است به اوسط (متوسط) جریان ۲۲ مترمکعب در ثانیه طبق جدول شماره ده راپور کمیسیون دلتای هلمند مورخ ۲۸ فیبروری ۱۹۵۱ مطابق تقسیمات ماهانه که در ستون ۲ جدول مندرج ماده سوم این معاهده ذکر شده ویک مقدار اضافی اوسط (متوسط) جریان ۴ مترمکعب در ثانیه متناسب به تقسیمات ماهانه مشمول ستون ۲ که در ستون ۳ جدول مندرج در ماده سوم توضیح گردیده وبه سائقه حسن نیت و علایق برادرانه از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود.

ماده سوم: در ظرف ماههای سال نورمال آب یا سال مافوق نورمال آب، مقادیر معینه آب از رود هلمند (هیرمند) که در ماده دوم این معاهده تشریح گردیده طبق ستون ۴ جدول آتی در بستر رود هلمند (هیرمند) در مواضع ذیل از طرف افغانستان به ایران تحویل داده میشود:

ماه	۱	۲	۳	۴
تقسیمات	تقسیمات	تقسیمات	تقسیمات	تقسیمات
اوسط (متوسط) جریان	اوسط (متوسط) جریان	اوسط (متوسط) جریان	اوسط (متوسط) جریان	اوسط (متوسط) جریان
آب به متر مکعب در ثانیه باسایس ۲۲ متر مکعب در ثانیه	آب به متر مکعب در ثانیه باسایس ۴ متر مکعب در ثانیه	آب به متر مکعب در ثانیه باسایس ۴ متر مکعب در ثانیه	آب به متر مکعب در ثانیه باسایس ۴ متر مکعب در ثانیه	آب به متر مکعب در ثانیه باسایس ۴ متر مکعب در ثانیه
کمیسیون دلتای هلمند	کمیسیون دلتای هلمند	کمیسیون دلتای هلمند	کمیسیون دلتای هلمند	کمیسیون دلتای هلمند
اکتوبر	۴۲۳	۰۷۷	۰۷۷	۰۷۷
نوامبر	۱۰۷۵	۱۹۷	۱۹۷	۱۲۷۲
دسمبر	۱۹۴۸	۳۵۶	۳۵۶	۲۳۰۴
جنوری	۲۹۳۵	۵۳۲	۵۳۲	۳۴۶۷
فیبروری	۶۶۱۲	۱۲۰۴	۱۲۰۴	۷۸۱۶
مارچ	۶۱۹۰	۱۱۲۳	۱۱۲۳	۷۳۱۳
اپریل	۲۶۳۰	۴۸۱	۴۸۱	۳۱۱۱
می	۷۶۷	۱۳۹	۱۳۹	۹۰۳
جون	۱۶۷۱	۳۰۲	۳۰۲	۱۹۷۳
جولای	۱۱۷۱	۲۱۱	۲۱۱	۱۳۷۲
اگست	۷۹۳	۱۴۴	۱۴۴	۹۳۷
سپتمبر	۱۹۸	۰۳۴	۰۳۴	۲۳۲

الف: مواضع تحویل دهی قرار ذیل اند:

- ۱ - در موضعی که خط سرحد رود سیستان را قطع میکند.
- ۲ - در دو موضع دیگر بین پایه سرحدی پنجاه ویک و پنجاه و دو که در خلال مدت سه ماه از انفاذ این معاهده توسط کمیساران طرفین با تثبیت فاصله و سمت هر یک از آن دو موضع از یکی از پایه های سرحدی مذکور در جائیکه خط سرحد در بستر رود هلمند (هیرمند) واقع گردیده، تعیین می گردد. تعیین آن دو موضع بعد از تصویب حکومتین (دولتین) نافذ شمرده میشود.

ب: طرفین در مواضعی که در فقره الف این ماده تذکار یافته تاسیسات مشترک و مناسب که شرایط آن مورد قبول طرفین

د پانو شمیره: له 4 تر 8

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولی

باشد، اعمار (احداث) وآلات لازمه در آن نصب می نمایند تا مقادیر آب معینه مندرج مواد این معاهده بصورت موثر و دقیق مطابق به احکام این معاهده اندازه گیری و تحویل شود.

ماده چهارم : در سالهاییکه در اثر حوادث اقلیمی مقدار جریان آب از سال نورمال آب کمتر باشد و ارقام اندازه گیری دستگاه آب شناسی دهر اود جریان مربوط به ماههای قبل ماه مورد بحث را نسبت به ماههای مشابه سال نورمال آب، مقدار کمتری نشان دهد، ارقام مندرج در ستون ۴ جدول ماده سوم به تناسبی که جریان واقعی ماههای ماقبل همان سال آب سال (درین صورت جریان ماه مارچ ماقبل الی ماه مورد بحث) باماههای مشابه یکسال نورمال آب دارد، برای ماههای آینده همان سال آب تعدیل می یابد و مقادیر تعدیل شده در مواضع مندرج ماده سوم به ایران تحویل داده میشود. هرگاه در ظرف یکی از ماههای آینده بعد از ماه مورد بحث، دستگاه آب شناسی دهر اود مقدار آبی برابر یا مازاد بر آب ماه مشابه سال نورمال را نشان دهد، آب ماه مورد بحث طبق ستون ۴ جدول ماده سوم تحویل میشود.

ماده پنجم : افغانستان موافقت دارد اقدامی نکند که ایران را از حقایق آن از آب رود هلمند (هیرمند) که مطابق احکام مندرج ماده دوم و سوم و چهارم این معاهده تثبیت و محدود شده است، بعضاً یا کلاً محروم سازد. افغانستان با حفظ تمام حقوق و باقی رود هلمند (هیرمند) هر طوریکه خواسته باشد، از آن استفاده می نماید و آنرا بمصرف می رساند.

ایران هیچگونه ادعائی بر آب هلمند (هیرمند) بیشتر از مقادیریکه طبق این معاهده تثبیت شده است، ندارد. حتی اگر مقادیر آب بیشتر در دلتای سفلی هلمند (هیرمند) میسر هم باشد و مورد استفاده ایران هم بتواند قرار گیرد.

ماده ششم : افغانستان اقدامی نخواهد کرد که حقایق ایران برای زراعت بطور کلی نامناسب شود یابه مواد شیمیائی حاصله از فاضل آب صنایع بحدی آلوده شود که با آخرین روشهای فنی معمول قابل تصفیه نبوده استعمال آن برای ضروریات مدنی ناممکن و مضر گردد.

ماده هفتم : هر نوع اینیه فنی مشترک که اعمار (احداث) آن بمنظور استحکام بستر رود در مواضعی که خط سرحد در بستر رود هلمند (هیرمند) واقع گردیده لازم دیده شود، بعد از موافقت طرفین بر شرایط و مشخصات آن میتواند احداث گردد.

ماده هشتم : هر یک از طرفین یک نفر کمیسار و یک نفر معاون کمیسار از بین اتباع خود تعیین خواهد نمود تا در اجرای احکام این معاهده از (جانب) دولت خود نمایندگی کند. حوزه صلاحیت و وظایف این کمیسارها در پروتوکول شماره یک ضمیمه این معاهده تعیین گردیده است.

ماده نهم : در صورت بروز اختلاف در تعبیر یا تطبیق (اجرای) مواد این معاهده، طرفین اولاً از طریق مذاکرات دیپلماتیک، ثانیاً از طریق صرف مساعی جمیله ثالث برای حل اختلاف سعی خواهند کرد و در حالیکه این دو مرتبه به نتیجه نرسد، اختلاف مذکور بر اساس مواد مندرج در پروتوکول شماره ۲ ضمیمه این معاهده به حکمیت محول میشود.

ماده دهم : افغانستان و ایران قبول دارند که این معاهده ممثل (بیانگر) موافقت کامل و دایمی دولتین می باشد و احکام این معاهده محض (صرفاً) در داخل حدود محتویات آن اعتبار دارد و تابع هیچ اصل (پرنسیب) یا سابقه (پرسدنت) موجود یا آینده نمی باشد.

ماده یازدهم : هرگاه خشکسالی مدهش یا بروز حالات مجبره (فوس ماژور) رسیدن آب را به دلتای هلمند (هیرمند) موقتاً ناممکن سازد، کمیساران طرفین فوراً به مشوره پرداخته پلان (طرح) عاجل لازمه را بمنظور رفع مشکلات وارده و یا تخفیف آن تهیه و به حکومتین (دولتین) مربوط خویش پیشنهاد می نمایند.

ماده دوازدهم : این معاهده از تاریخی نافذ می گردد که اسناد مصدقه پس از طی مراحل قانونی آن بین دولتین مبادله شود.

این معاهده به زبانهای پشتو، دری (فارسی) و انگلیسی هر یک در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشند. در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل به تاریخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا و منعقد گردید. از جانب افغانستان محمد موسی شفیق صدراعظم افغانستان از جانب ایران امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران

پروتوکول شماره يك درباره صلاحیت و وظایف کمیساران ضمیمه معاهده افغانستان و ایران راجع به رود هلمند (هیرمند)

ماده اول: مقصد از معاهده درین پروتوکول معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین به امضاء رسیده، میباشد.

ماده دوم: هر يك از طرفین معاهده از اتباع خود یکنفر کمیسار و يك نفر معاون کمیسار تعیین می نماید، کمیسار و معاون وی در تطبیق (اجرای) احکام معاهده راجع به تحویل آن مقدار آب از هلمند (هیرمند) به ایران که در معاهده تعیین گردیده، از حکومت (دولت) خود نمایندگی می کند.

ماده سوم:

الف: کمیسارها از بین مامورین عالیرتبه منصوب می شوند.

ب: هر يك از کمیساران می توانند در اجرای وظایف خویش از خدمات دو نفر مشاور که از تبعه مملکت خودش باشد، استفاده نماید.

ج: تامین مصارف (هزینه) کمیساران - معاونین و مشاورین بعهده حکومت (دولت های) متبوعه شان میباشد.

ماده چهارم: کمیساران در کلیه مسایل ناشی از اجرای این پروتوکول نماینده دولت خود می باشند و در امور مربوط به این پروتوکول بین دولتین بحیث (بعنوان) مامورین ارتباط اجرای وظیفه می نمایند.

ماده پنجم: در سالهایی که بر حسب شرح ماده چهارم معاهده، مقدار جریان آب کمتر از سال نورمال آب باشد و کمیسار جانب ایرانی راجع به جریان آب بالا تر از مدخل بندکجکی به رود هلمند (هیرمند) در دستگاه آب شناسی دهرآود طالب معلومات گردد، جانب افغانی ارقام مربوطه را که توسط آن دستگاه ثبت شده است، بدسترس وی می گذارد. در اثر تقاضای کمیساران ایرانی، کمیسار افغانی راپور ماهانه جریان آب را که در دستگاه دهرآود ثبت گردیده به وی ارائه میدارد. در صورت تقاضای کمیسار ایرانی کمیسار افغانی باوی همکاری خواهد نمود تا جریان آب را در دستگاه دهرآود مشاهده و اندازه گیری نماید.

تبصره: جدول تقسیمات جریان ماهانه سال نورمال آب قرار ذیل است.

اکتوبر ۱۵۴۰۰۰ ایکرفیت

نوامبر ۱۷۲۰۰۰ رر

دسمبر ۱۷۶۰۰۰ رر

جنوری ۱۷۸۰۰۰ رر

فیروزی ۲۰۸۰۰۰ رر

مارچ ۵۹۷۰۰۰ رر

اپریل ۱۱۵۸۰۰۰ رر

می ۱۰۳۳۰۰۰ رر

جون ۴۴۱۰۰۰ رر

جولای ۲۱۱۰۰۰ رر

اگست ۱۳۷۰۰۰ رر

سپتمبر ۱۲۵۰۰۰ رر

مجموع ۴۵۹۰۰۰۰ رر

ماده ششم: کمیساران افغانی و ایرانی در مواضع تحویلهی مندرج ماده سوم معاهده در مورد اندازه گیری و تحویل دهی آب مطابق احکام معاهده و مواد این پروتوکول مشترکاً اقدام می نمایند.

ماده هفتم: کمیساران افغانی و ایرانی (کمیته مشترک کمیساران) راتشکیل میدهند که منبهد بنام (کمیته مشترک) یاد میشود. این کمیته بمنظور حل و فصل سریع مسایل ناشی از اجرای وظایفی که بموجب این پروتوکول بعهده آنها محول گردیده سعی خود را بکار خواهند برد و تصامیم آن در حدود صلاحیت آن لازم الاجراء خواهد بود.

ماده هشتم: کمیته مشترک جلسات عادی خویش را در اوقات معینه که توسط آن کمیته تعیین می گردد، دایر می نماید. در حالات عاجل هر يك از کمیساران میتواند دایر شدن جلسه مخصوص کمیته مشترک را تقاضا نماید. کمیته مشترک جلسات عادی خود را در کابل یا زرنج افغانستان یا در تهران یا زابل ایران هر يك که مورد موافقت آن قرار گیرد،

د پانو شمیره: له 6 تر 8

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

دایر می سازد. جلسه مخصوص کمیته، درمحل از محلات متذکره فوق که در درخواست جلسه مذکور از آن نام برده شده، دایر میگردد.

ماده نهم: کمیساران گزارش فعالیت های سال آب ما قبل کمیته مشترک را به حکومت های (دولت های) مربوط خویش قبل از اول نوامبر هر سال تقدیم می نمایند. کمیساران می توانند در هر موقع دیگری که مناسب بدانند گزارش های دیگری در داخل حدود وظایف شان که درین پروتوکول تعیین شده، به حکومت های (دولت های) مربوط خویش تسلیم نمایند.

ماده دهم:

الف: هر يك از طرفین معاهده، هیئتی را تحت ریاست وزیر متکفل (مسئول) امور استفاده از آب تعیین می نمایند. مجموع هیئتین دوطرف (کمیته وزراء) را تشکیل میدهند.

ب: کمیته وزراء در اثر تقاضای یکی از حکومتین (دولتین) جلسه خود را دایر میکند. کمیته وزراء صلاحیت دارد تا به حل مشکلاتی که از تطبیق (اجرای) این پروتوکول بروز نماید، بپردازد. کمیته مشترک به تطبیق (اجرای) فیصله های (تصمیم های) کمیته وزراء مکلف می باشد.

ج: درحالات عاجل یا حینیکه اعضای کمیته مشترک نتوانند به موافقه برسند، هر يك از کمیساران میتوانند از حکومت (دولت) خود بخواهند تا دایر شدن جلسه کمیته وزراء را تقاضا نماید.

د: کمیته مشترک و کمیته وزراء طرز العمل جلسات مربوط خود را وضع می نمایند.

ماده یازدهم: در صورت عدم موافقت کمیته وزراء، طرفین کمیته به حکومت های (دولت های) متبوعه شان راپور ارائه خواهند نمود تا از مجرای دیپلماسی بین حکومتین (دولتین) راه حلی جستجو شود.

فیصله ای که (تصمیمی که) از طرف کمیته ها و یا از مجرای دیپلماسی صورت میگیرد، باید در داخل حدود معاهده و این پروتوکول بوده باینچ حکم از احکام آن تناقض نداشته باشد. تصامیمی را که آنها اتخاذ مینمایند و هر اقدامی که از جانب آنها بعمل می آید، به هیچوجه سابقه ای (پرسدنت) را بوجود نمی آورد.

ماده دوازدهم: هرگونه تعدیل، تغییر یا تجدید نظری که درین پروتوکول باموافقت طرفین معاهده وارد شود، به هیچوجه بر معاهده پروتوکول شماره ۲ منضمه تاثیر ندارد.

ماده سیزدهم: این پروتوکول جزء لاینجزای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده، می باشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول به زبانهای پشتو، دری (فارسی) و انگلیسی، هر يك در دونسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشدند.

در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا گردید.

از جانب افغانستان محمد موسی شفیق صدر اعظم از جانب ایران امیر عباس هویدا نخست وزیر

پروتوکول شماره ۲ درباره حکمیت ضمیمه معاهده افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند)

ماده اول: مقصد از معاهده درین پروتوکول معاهده افغانستان و ایران در مورد آب رود هلمند (هیرمند) که بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ بین دولتین به امضاء رسیده است، می باشد.

ماده دوم: در صورت بروز اختلاف در تعبیر (اجرای) مواد معاهده در حالیکه به موجب ماده نهم آن، مذاکرات دیپلماتیک یا بعداً صرف مساعی جمیله مرجع ثالث به حل اختلاف انجام نیابد، اختلاف به حکمیت محول خواهد گردید.

ماده سوم: در صورتیکه یکی از طرفین معاهده بعد از طی مراحل دوگانه مندرج ماده دوم این پروتوکول ارجاع اختلاف را به حکمیت لازم ببیند، طرف مذکور با توضیح نقطه یا نقاط معینه مورد اختلاف، اولاً درخواست تشکیل هیأت حکمیت (دریافت حقایق) را طبق محتویات ماده چهارم این پروتوکول و ثانیاً در صورت لزوم تشکیل دیوان حکمیت را مطابق محتویات ماده پنجم پروتوکول بوسیله یادداشت دیپلماتیک به اطلاع طرف دیگر می رساند.

ماده چهارم: نماینده های طرفین در ظرف سه ماه بعد از وصول یادداشت دیپلماتیک که در ماده سوم این پروتوکول تذکار یافته جلسه دایر و برای حصول موافقت راجع به ترکیب هیأت حکمیت (دریافت حقایق) و طرز العملی که هیأت

د پانو شمیره: له 7 تر 8

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلینکی د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولی

مذکور از آن پیروی نماید، سعی می ورزند. در صورتیکه چنین هیئتی بوجود آید و نتیجه گیری و توصیه های آن مورد موافقت دولتین قرار گیرد، موضوع حل شده پنداشته می شود.

ماده پنجم: در صورتیکه طرفین به اساس ماده چهارم این پروتوکول درباره نتیجه گیری و توصیه های هیئت حکمیت (دریافت حقایق) به موافقت نرسند، نقطه اختلاف به دیوان حکمیتی که از سه عضو ترکیب یافته و تشکیل آن قرار آتی صورت می گیرد، تقدیم خواهد شد.

الف: هر یک از طرفین یکی از اتباع خود را بعنوان حکم تعیین می نماید.

ب: حکم سوم که رئیس دیوان حکمیت می باشد در ظرف سه ماه بعد از تعیین اعضائی که به اساس فقره الف این ماده صورت می گیرد، به موافقت طرفین تعیین میشود. در صورتیکه حکم سوم در ظرف سه ماه انتخاب نگردد، طرفین یا یکی از طرفین از سرمنشی (دبیرکل) سازمان ملل متحد تقاضا می نماید تا حکم سوم را تعیین کند. رئیس دیوان حکمیت که به موجب فقره ب هذا انتخاب می شود، از میان اتباع کشوری خواهد بود که با افغانستان و ایران مناسبات دوستانه داشته ولی با هیچ یک از این دو کشور دارای منافع مشترک نباشد.

ج: دیوان حکمیت به اتفاق نظر طرفین برای اجرای امور خویش طرز العمل لازم و موثر که با احکام معاهده و پروتوکول شماره یک و این پروتوکول موافق باشد، وضع می کند و در اجرای امور محوله مطابق به معاهده و در داخل حدود آن سعی می ورزد.

د: دیوان حکمیت یک نسخه فیصله نامه (رأی) صادره خویش را که بدلائل کتبی تائید شده باشد، بدسترس طرفین می گذارد.

ه: فیصله (رأی) صادره دیوان حکمیت قطعی و لازم الاجرا است.

ماده ششم: هرگاه عضوی از اعضای هیئت حکمیت (دریافت حقایق) مندرج ماده چهارم یا دیوان حکمیت مندرج ماده پنجم این پروتوکول نظر بدلیلی از وظیفه باز ماند، به ترتیبی که وی تعیین یا انتخاب شده بود، تعویض میگردد. در آنصورت جلسات بعدی زمانی دایر می گردد که عضو جدید الانتصاب یا جدید الانتخاب موقع و وقت لازمه برای آشنائی کامل با همه گزارشات که قبل از تعیین یا انتخابش صورت گرفته، یافته باشد.

ماده هفتم: مصارف (هزینه های) هر حکم از جانب دولتی که حکم را تعیین نموده، پرداخته میشود و مصارف (هزینه های) حکم سوم را طرفین مساویانه می پردازند.

ماده هشتم: هرگونه تعدیل تغییر یا تجدید نظری که درین پروتوکول (باموافقت طرفین معاهده) وارد شود، به هیچوجه بر معاهده یا پروتوکول شماره یک منضمه تاثیر ندارد.

ماده نهم: این پروتوکول جزء لاتینهای معاهده بین افغانستان و ایران راجع به آب رود هلمند (هیرمند) که در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ امضاء گردیده، می باشد و از تاریخ انفاذ معاهده مرعی الاجرا است.

این پروتوکول به زبانهای پشتو، دری (فارسی) و انگلیسی هریک در دو نسخه تنظیم گردیده و دارای اعتبار مساوی میباشد.

در موقع صرف مساعی جمیله مرجع ثالث و رجوع به حکمیت، به متن انگلیسی مراجعه میشود.

در شهر کابل بتاريخ ۲۲ حوت ۱۳۵۱ هجری شمسی مطابق ۱۳ مارچ ۱۹۷۳ میلادی امضا گردید.

از جانب افغانستان محمد موسی شفیق صدر اعظم
از جانب ایران امیر عباس هویدا نخست وزیر

+++ ++

(برای شرح مزید و تحلیل مواد معاهده و ضمایم آن مراجعه شود به کتاب: "بررسی تحلیلی و تاریخی معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران" از این قلم. این کتاب نخست در سال 2017 در 17 بخش در افغان جرمن آنلاین به نشر رسید و سپس متن مکمل آن در WWW.AFG-eBook.com به وسیله محترم آقای نبیل عزیز چاپ شد و در سال 2018 با ایزاد مطالب بیشتر در 247 صفحه به حیث یک کتاب مستقل تدوین گردید که آماده چاپ میباشد، ولی به دلیل مصروفیت های متواتر تا حال به چاپ آن موفق نشده ام و اما در نظر است هرچه زودتر به آن اقدام کنم. انشاء الله تعالی

متن مکمل معاهده و دو ضمیمه آن از کتاب: "اسناد و سوابق موضوع آب از رود هلمند..."، صفحه 61 تا 69 اقتباس شده است.)

د پانو شمیره: له 8 تر 8

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ